

I Ungava findes der et Strøg med Klipper, som synes at være nogle og tyve d. Mile langt og to til tre Gange saa bredt. Der findes her Jærnmalm af saa god Beskaffenhed, at der menes, at den vil kunne give et stort Bidrag til Canadas Forsyning med Jærn. I Mackenziebassinet er Undersøgelserne angaaende Mineralier ikke skredne videre frem, saa at der blot haves Antydning af, at der findes mange værdifulde Mineralier i Landet Nord for den 60° n. Br., især Nord for Athabaska Sø. Imellem denne og Peace River menes der at være store Petroleumslejer, og ved Store Slave Sø betydelige Sattlejer. Enkelte Steder, saaledes især i Egnen om Fort Good Hope og ved Althabaska har man iagttaget stærke Udstrømninger af Gas. Kun Øst for Althabaska Sø synes man at have fundet Stenkul.

Klimaet er ganske vist meget koldt i Vintermaanederne, men dog med kun ringe Snefald i det indre. Den laveste Temperatur, som er iagttagen ved Fort Good Hope, er i Januar \div 46° R., derimod har Temperaturen dør i Juli naaet indtil 24°. Sommermaanederne er saaledes forholdsvis varme. I Mackenzie Bassinet sker Løvspringet midt i Maj, førend Isen endnu har forladt Floderne, og det foregaar overordentlig hurtigt.

Hvad Samfærdelsesmidlerne angaar, har Opmærksomheden selvfølgelig meget knyttet sig til Besejlingen af Hudsonbugten. I dens sydlige Del, Jamesbugten, findes imidlertid ingen gode Havne, Vandet er lavt, og Flodmundingerne spærrede af Barrer. I den store nordlige Del er Churchill den eneste, naturlig gode Havn. Der er her dog Skibsfart egentlig kun i August Maaned. Derimod er der mange gode Havne paa begge Sider af Hudsonstrædet, saaledes især ved Digges Ø. Strædet kan nogenlunde sikkert besejles fra 1. Juli til 1. November, da Polarisen indtræffer, fylder den østlige Del af Strædet og stundom naar ind til dets Midte; men allerede i September indtræffer megen Taage og stærkt Snefald. Der er tilmed stærk Strøm i Strædet, ud efter langs Nordsiden og ind efter langs Sydsiden. Der er stor Forskel paa Vandstanden ved Ebbe og Flod. I Churchill stiger Vandet 9 til 16', i Ungavabugten ca. 50', hvad der er den næststørste Stigning, som overhovedet nogetsteds forekommer.

I det indre er det eneste praktiske Samfærdelsesmiddel endnu hovedsagelig Fart med Kanoer paa Floderne. Dampskibe findes endnu kun faa

Steder, paa Athabaska Sø og paa Mackenzie, der kan besejles fra den nævnte Sø og indtil Deltaet, hvor Sejlads atter er vanskelig, Skibsfart her finder Sted til Oktober. Flere Jærnbaneprojekter er fremsatte, saaledes angaaende en Bane fra Peace River over Athabaska til Churchill og en anden fra Winnipeg til samme Punkt.

Til Bogen er føjet en Række gode Illustrationer, og den er ledsaget af en Samling Kort, der oplyser de forskellige omhandlede Forhold.

Emil Madsen.

Sion, Jules: Les Paysans de la Normandie orientale. Étude géographique. Paris 1909. 544 Sider, 14 Tekstbilleder og Kort, 8 Plancher.

I Forordet angiver Forfatteren Bogens Hovedsynspunkt, at skildre, hvorledes Landbefolkningen er knyttet til den Jord, som føder den, hvorledes den har indvundet sin Jord fra Skove og Sumpe, og hvilket Kultursystem, der er karakteristisk for Egnen. For at fremstille denne Vekselvirkning mellem Jord og Befolkning er det imidlertid nødvendigt at se tilbage til Fortiden, thi Menneskets Tilpasning til den omgivende Natur varierer med Kulturhøjden. I Bogens enkelte Afsnit gives nu en Fremstilling af Landets Natur og af Befolkningens Erhverv, saaledes som dette har formet sig til forskellige Tider.

Efter i første Kapitel at have gjort Rede for Øst Normandiets Begrænsning og Underafdelinger, giver Forfatteren i Kap. 2 en Fremstilling af Klimaet. Skønt det kun er et lille Landomraade, mærkes dog Forskel paa Kystegnen og det indre af Landet. Ligeledes mærkes de smaa Højdeforskelligheder. Høsten falder altid tidligere i Floddalene end paa de omgivende højere liggende Sletter. Den hyppigste Vindretning er Vest. Regnmængden er betydelig med Maksimum i Oktober.

Herefter gives i Kap. 3 en Skildring af Jordbunden. Normandiet danner en Slette, som ligger 100—200 M. over Havet. Underlaget dannes næsten overalt af senonisk Kridt, under hvilket de ældre Etager af Kridttidens Aflejringer og det øverste Jura kan iagttages i en Del af de dybere nedskaarne Dale. Plateauet ender ved Kysten i en Klint, som ved Senneville har en Højde af 126 M. Kridtet er kun synligt i Kystens Klinter og i Floddalenes Vægge. Ellers er det overalt dækket af marine

tertiære Sedimenter eller af en tyk Forvittringsskorpe, der i Reglen yderligere dækkes af veksellende Lag af Sand og Løss. De løse Jordarter er meget kalkfattige men forbedres ved Tilførsel af Kalk fra Undergrunden.

De Lag af Løss og Sand, som danner Overfladen, er meget let gennemtrængelige for Vand. Det samme gælder til Dels Kridtunderlaget, som er stærkt gennemsat med Sprækker. Grundvandet ligger derfor meget dybt. Brøndene har i Almindelighed en Dybde af 30—60 M., ja i visse Distrikter endog over 100 M. Brøndene er i Reglen kommunal Ejendom, og kun paa store Gaarde findes private Brønde.

I denne Slette er Seinedalen og talrige andre Dale nedskaarne. De større Floder løber i dybe Dale med jævn Bund. Opad Dalsiderne ligger ofte ældre Terrasser. De flade Dalbunde er i Reglen sumpede og anvendes som Eng. Terrassernes Jord bestaar oftest af goldt Sand. De er ufrugtbare, og ligesom Dalsiderne selv henligger de ofte som Skov eller Hede.

Kap. 4 giver en Fremstilling af Befolkningens Oprindelse. Palæolitiske Fund viser, at Egnen har været beboet i Istiden. Ved den historiske Tids Begyndelse var Befolkningen keltisk. Den levede af Agerbrug og Kvægavl, men foruden Landsbyer fandtes ogsaa flere Handelssteder. Sammen med det øvrige Frankrig blev Normandiet erobret af Romerne og blev Genstand for romersk Indvandring. Ved Folkevandringen trængte germanske Stammer ind i Landet, og endelig kom det under de nordiske Vikingers Herredømme. Et Kort (Side 128) viser Udbredelsen af germanske Stednavne.

I Løbet af Middelalderen (Kap. 5) ryddedes store Strækninger af Skov. De gamle Landsbyer udvidede deres Marker, og nye Landsbyer grundlagdes. Især var Klostrene virksomme i denne Retning. Omkring Landsbyerne laa Skove, Heder, der var opstaaede ved Skovens Rydning, Græsgange og Sumpe, hvor Bønderne havde Ret til at lade deres Kvæg græsse. Paa Markerne dyrkedes Korn, i Haverne Æbler og Vin. Vinavlen fik dog aldrig Fodfæste og er senere opgiven. I Byerne dreves Væveri af Hør og Uld.

Skovens Areal var i det 18de Aarhundrede (Kap. 6—11) bragt ned til det samme som i Nutiden. Befolkningens Ret til Træhugst og Græsning i Skovene havde imidlertid ødelagt disse, og til Trods for at flere Forordninger søgte at ind-

skrænke og regulere disse Rettigheder, var Skovens Tilstand elendig. Heder, Moser og Fællede, som i Middelalderen havde været Landsbyernes Fælles-eje, var efterhaanden gaaet over i Godsejernes Besiddelse. Bønderne blev herved berøvet deres Græsgange til Kvæget, men dette gav Stødet til, at de søgte Erstatning ved en mere intensiv Drift af Agerjorden. Forhen havde Agerlandet altid været udlagt i tre Skifter, til Hvede, til Havre og til Brak. Nu erstattedes Brakmarken med Kløvermark. Desuden dyrkedes Ærter, Vikker og Hør. Forbedringerne i Landbruget var dog ikke tilstrækkelige til, at dette kunde føde den stedse voksende Befolkning. Fra Byerne havde imidlertid Væveriet bredt sig ud paa Landet, hvor det blev et vigtigt Bierhverv. I Slutningen af det 18de Aarhundrede fandtes næppe nogen Familie paa Landet, hvor ikke Kvinderne og Børnene spandt og vævede. Foruden Hørspinderi og Væveri blev nu ogsaa Bomuldsspinderi almindeligt.

I Slutningen af det 18de Aarhundrede begyndte en Krise, som næsten ruinerede den normanniske Industri. En Handelstraktat med England brød med det Prohibitivsystem, i Ly af hvilket Frankrigs Industri var vokset op, og pludselig aabnedes Markedes for engelske Produkter, som indførtes i Masse og ved deres Billighed næsten ganske fortrængte de franske. Spindriet forsvandt straks fra Landsbyerne og flyttede til Fabrikkerne i Byerne. Haandvæveriet holdt sig til over Midten af det 19de Aarhundrede. De følgende Kapitel (12—15) fremstiller Landbrugets nuværende Tilstand. Revolutionen genindsatte med et Slag Kommunerne som Ejere af alt udyrket Land, hvorved Mulighed skabtes for, at en Del af dette kunde indtages til Dyrkning. En stadig Hindring for Landbrugets Fremskridt er dog den Omstændighed, at næsten ingen af Bønderne er Selvejere. Gaardene er forpagtede paa faa Aar. Derved forhindres et mere moderne Sædskifte med en længere Rotation. Endnu er det gamle Trevangsbrug herskende. Der dyrkes Hvede, Hør, Raps, Sukkerroer og Foderstoffer. Frugtavlen er meget stor, især dyrkes Æbler til Fremstilling af Cider og Champagne. Medens Faareavlen er gaaet tilbage, har Avlen af Hornkvæg været i stadig Fremgang. De daarlige Priser paa Korn og Industriplanter har tvungen Landmanden til at lægge mere Vægt paa Produktion af Kød og Mejeriprodukter. Forfatteren klager dog over, at Befolkningens ringe Oplysning og

Mangelen paa Sammenslutning gør det umuligt for den at konkurrere med Danmark paa det engelske Marked og med Poitou og Bretagne paa det franske.

I det 19de Aarhundrede er Landbefolkningen stadig taget af i Antal. Dette skyldes ikke en særlig ringe Fødselshyppighed men den stærke Udvandring af Haandværkere og Arbejdere til Byerne. Den er en Følge af Landsbyindustriens Undergang.

I det 15de Kapitel gives endelig en Oversigt over Bebyggelsen paa Landet, Fordelingen af Landsbyer og enkelte Gaarde, Bygningsmaaden i de forskellige Distrikter. En meget fyldig Literaturfortegnelse afslutter Værket.

M. Vahl.

Karl Bædeker. Deutschland, in einem Bande. Mit 19 Karten und 67 Plänen. 2' Auflage, Leipzig 1909.

Som Forlæggeren anfører i Fortalen er dette Bind et Uddrag af Bindene Nordøst-, Nordvest- og Sydtykland, Rhinlandene og Berlin. Det er bestemt for Rejsende, der gennemkrysser store Strækninger og indskrænker sig til Besøg i de vigtigste Byer og smukkeste Landskaber, idet det tidligere sam-

lede Bind, hvoraf de enkelte senere har udviklet sig, efterhaanden naaede et saadant Omfang, at det blev uhandeligt til praktisk Brug. Forlæggeren haaber, at han har truffet det rigtige Udvalg, hvilket man ved et Gennemsyn af Bogen maa være enig med ham i.

Bogen indeholder tilstrækkeligt Stof for de fleste Tysklandsrejsende, og den udmærker sig, som alt hvad Bædeker udgiver af Haandbøger, ved gennemført Paalidelighed og Grundighed.

Bædekeren, som man kalder den, er jo forlængst kendt som Verdens bedste Turist- og Rejsehaandbog; stadig udkommer flere og flere Specialværker af den, alle samvittighedsfuldt udarbejdede og rigt udstyrede med Jærnbane- og Vejkort, der samtidig giver et godt Overblik over Landenes Topografi.

Talrige Byplaner finder man her bekvemt samlede, foruden en Rigdom af Oplysninger om Vej-længder, Ruter, Højdeforhold og mange andre Fakta, der gaar ind paa den moderne Geografis Omraade. Bædekeren er saaledes mere end en blot og bar Turisthaandbog, den er tillige en Art geografisk »Multum in Parvo«, der i vor Tid ikke bør mangle i noget geografisk Værksted.

Ole Olufsen.

Ny Literatur.

(Indkommet til Det kongelige danske geografiske Selskab.)

Evropa.

Bædekers Deutschland in einem Bande. Mit 19 Karten und 67 Plänen. 446 S. Anmeldt i dette Hefte.

Die Alpen. H. Reishauer. 8°. 140 S. med Illustr. og Kort (købt af Selskabet).

Die Aufbau der Insel Island von Hans Spethmann. Særtr. af Centralbl. f. Mineralogie etc. 16 S.

Le Morvan par Capitaine J. Levainville, Dr. de l'Univ. de Bordeaux. 8°. 365 S. med talrige Illustr. og Kort. 1909.

Aus dem unbewohnten Innern Islands Ódádahraun und Askja von Heinrich Erkes. Dortmund 1909. 8°. 63 S.

Über die Morphologie von Bornholm von Dr. Gustav Braun. Greifswald 1909. Særtr. Jahrsb. Geogr. Gesell. Greifswald 1908—09. 8°. 37 S. med Illustr. og Kort.

Beiträge zur Kenntnis des Vulkanismus am Mückensee auf Island von Dr. H. Spethmann. 1909. Særtr. Globus 1909, Nr. 13. 3 S.

Wasserstand-Registrierungen bei Hangø 1897—1903 von Meteorolog. Zentralanstalt. Helsingfors 1909. 4°. 85 S. Finn. Hydrogr. Biolog. Unt. No. 4.

Beiträg zur Hydrographie des Finnischen Meerbusens von Johan Gehrke. Helsingfors 1909. 4°. 39 S. med Tavler. Finn. Hydrogr. Biolog. Unt. Nr. 3.

Amerika.

El Gobierno de los Estados Unidos del Brasil y La Mision Cientifica Croata par Mirko Seljan. Buenos Aires 1909. 8°. 18 S.

Polarlandene.

Die Polarvölker von A. Byhan. 1909. 8°. 148 S. med Illustr. (købt af Selskabet).